ՏԱՐԻ Ե. ՇԱԲԱԹ 25 ՄԱՅԻՍ 1902 ԹԻՒ 419

ՇԱՐԺՈՒՄ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԵՒ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պուլկարիոյ համար
տարեկան 12 Ֆր.
վեցամսեայ 6 »

Արտասահմանի համար տարեկան 15
վեցամսեայ 8

Ամերիկայի համար
Տարեկան 3 տ.
վեցամսեայ 1.50 »

Յայտարարութեանց տողը առաջին երեսին համար 40 ս. իսկ վերջին երեսի համար 20 սան. ... յայտարարութեանց համար 20 ... կըլլայ.

Վառնայի համար ձեռքէ 10 սանթիմ

Նամակ եւ դրամ ղրկել Խմբագրութեան հասցէին.

Редакция на вестникъ «Шаржумъ» Варна

Redaction du journal «Charjoum» Varna (Bulgarie)

—o—

Հատավաճառի համար ձեռքէ)(20 ՍԱՆԹԻՄ)(

Պուլկարիոյ համար ձեռքէ ≍ 15 ՍԱՆԹԻՄ ≍

Գրութիւնք չեն դառնար

«ՇԱՐԺՈՒՄ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԳՐՈՒՈՂԸ ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ ՊԷՏՔ Է ԿԱՆԽԻՆ ՎՃԱՐԷ

R. P. Kalémcarian, Mechitharistengasse W. 4. (Autriche) Vienne

ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Վերջապէս հաշտութիւնը կայացաւ Հարաւային Աֆրիկայի մէջ. վերջ դրվեց անհաւասար կռւին, որի վախճանը, որչափ էլ որ լաւատես լինէինք և բարեխղճամ դէպի բօէրները, պէտք է լինէր այդ սքանչելի ժողովրդի բնաջնջումը։

Ծանր քարը որ երեք տարի շարունակ ճնշում էր քաղաքակիրթ մարդկութեան սիրտը ընկաւ.

Այսօր ազատ շունչ է քաշում քաղաքակիրթ մարդկութիւնը, որ բրիտանական գազանութեան և բօէրների հերոսական ճիգերի հանդէպ միայն հառաչել էր կարողանում.

Բօէրները սիրելի էին ամեն ժողովրդի. ամեն տեղ, ամեն ազգ ոգևորվում էր նրանցով. բայց ոչ մի պետութիւն չը մերկացրեց իր սուրը այդ փոքրիկ հերոս ժողովրդին պաշտպանելու համար.

Համոզվեց բօէրը իրեն քաջալերող պետութիւնների լրբութեան մէջ, մինչև վերջին շունչը կատարեց իր պարտականութիւնը և անձնատուր եղաւ իր թշնամու մեծանձնութեան վրա միայն յենված.

Անշուշտ, Բրիտանիան չի ուրանայ այդ կարիճ ժողովրդի հրաշալի բարեմասնութիւնները և նրա հետ կը վարվի այնպէս, ինչպէս պարտաւոր է մի ասպետական մեծ ազգ վարվելու ոչ պակաս ասպետական չը պարտված յաղթված փոքրիկ թշնամու հետ.

⁂

Բօէր հրամանատարները արդէն գնացել են իրենց զօրախմբերը ցրվելու. Բրիտանիայի թագաւորը մեծ քանակութեամբ շնորհաւորական հեռագիրներ է ընդունում աշխարհի ամեն կողմերից. Հաշտութեան պայմանները թէև յայտնի չեն, բայց ինչպէս երևում է երկու ժողովրդների արժանապատուութիւնն էլ պահված են.

Հաշտութիւնը կայացած է առանց նախագահ Քրիւկէրի մասնակցութեան. ինչպէս երևում է Կրիւգէր այլ ևս ազդեցութիւն չունի բօէրների մէջ. Կռւի դաշտում պայքար մղող բօէրները յարմար են դատել հաշտութիւն կնքել առանց Եւրոպայից մեծ բաներ սպասող Քրիւկէրի մասնակցութեան.

Եւ իրաւունք ունին. որովհետև նրանք աշխարհը զարմացրին իրենց քաջութեամբ, բարձր պահեցին բօէրների դրօշակը. և զիջեցին միայն այն ժամանակ, երբ տեսան թէ կռիւը շարունակելը կը նշանակէր միայն չոր յիշատակ թողնել, առանց փառապսակ ողջ բօէր ժողովրդի.

ՎԱՐԴՕ

ԴԷՍԻՑ ԴԷՆԻՑ

Աչքերնիս լոյս. հաշտութիւնը կայացած է Տրանսվաալի և Անգլիոյ միջև. Այս պարագային ուրախանալու երկու պատճառ կայ. Նախ այլեւս չը պիտի սպաննուին այն մարդիկ, որոնք աշխարհի ցեղերուն քաջութեան, ազատասիրութեան ամենափայլ օրինակը եղան. երկրորդ Անգլիային, ամենէն ազատամիտ ժողովուրդը դադրեցաւ մարդասպան ըլլալէ.

⁂

Ֆիրմիլեանի խնդիրը նոր գոյն ստացած է. հիմակ յայն Սինոդը և պատրիարքարանն է որ կը հակառակի և չի ուզեր Ֆիրմիլեանը օծել. Զինովիէֆ որ ամեն բան լմնցած կը համարէր և կը պատրաստուէր արձակուրդի երթալ, կրկին իր ճամբորդութիւնը յետաձգած է.

⁂

Ռուսիոյ Սարատով քաղաքին կէսը գրեթէ կործանուած է խռովութիւններուն պատճառով. Նոյնանման խռովութիւններ տեղի ունեցեր են Քուրսքի և Նովկորոտ քաղաքներուն մէջ. Ապըստամբական շարժումները հետզհետէ աւելի ժողովրդային և լայն կերպարանք կընդունին.

Ներքին գործոց նախարար Բըլէվէ որոշած է ամենախիստ պատիժներով սարսափ տարածել թէ ժողովրդին և թէ յեղափոխականներուն վրայ.

Վիլնայի նահանգապետին կեանքի դէմ փորձ ընողն ալ մահուան դատապարտուած է.

⁂

Մակեդոնացիք Ֆիրմիլեանի խնդրին առթիւ շատ լուռ, բայց լարուած վիճակի մը մէջ կը գտնուին. պուլկար «Բօշթա» թերթը կը հաղորդէ որ Զինովիէֆի Իւսկուբի ռուս հիւպատոսի միջոցաւ ըրած ազդարարութեան պատասխանած են—Մենք անանկ մը պիտի բողոքենք որ Զինովիէֆ դէպի հիւսիս փախի, իսկ թրքական սուինները պիտի հալին.

Անցեալ օր հաղորդեցինք որ ուսուցիչ Միխով բանդին մէջ սպաննուած գտնուեր էր և թուրք կառավարութիւնը յայտարարած էր թէ անձնասպան եղած է. Սակայն հիմա Իւսկիւբի փրանսական փոխ հիւպատոսը հաստատած է որ Միխով սպաննուած է և այդ մասին մանրամասն տեղեկագիր մը տուեր է փրանսիական դեսպանին, իսկ դեսպանն ալ լայն յանձներ է մեծ վէզիրին.

ԿԷՏ

ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՂԱՅԵԱՆ

Վերջապէս Կովկասի հայերը վճռեցին տօնել Ղազարոս Աղայեանի հանրային և գրական գործունէութեան 40 ամեակը: Ղազարոս Աղայեանը Կովկասի հայերի ամենալուսամիտ, ամենայառաջադիմական, ամենատոկուն, ամենամաքուր հին գործիչներից մէն է. Նա, մի ինքնաշխատութեամբ և միայն իր ճիգերով առաջ գնացած մարդ, քառասուն տարի շարունակ գրել և սովեցրել է հայ ժողովրդին.

Քառասուն տարի շարունակ աշխատել է հայ մանկան համար իբրև ուսուցիչ, իբրև դաստիարակ, իբրև մանկական առաջին գրագէտ հեղինակ. Կովկասի հայ կեանքի մէջ ոչ մի լուսաւոր հոսանք առանց Աղայեանի մասնակցութիւն չի եղել.

Աղայեանը իր ծերութեան հասակում անգամ երիտասարդի թափով մասնակցել է այն խնդիրների լուծման, որոնցից քաշվում ու դողում էր նոյն իսկ երիտասարդութիւնը.

Ոչ մի Ռուսահայ հանրային գործիչ Աղայեանի պէս դժուարա չի մնացել իր ամբողջ կեանքում. Աղայեանը մինչև օրս էլ մնացել է նոյն առոյգ, կտրիճ, անպաճոյճ գիւղացին, խրոխտ, անզուսպ, կենդանի մարդը: Աղայեանը սիրվել է ամենքից, մանաւանդ իր աշակերտներից. Աղայեանը աղքատ է եղել միշտ ու այսօր էլ աղքատ է. Իր ծեր տարիքում նա Բաքուում մասնաւոր դասեր տալով է պահպանում և իր ընտանիքը պահում.

Կովկասցիք շատ ուշ յիշեցին Աղայեանին, բայց լաւ որ յիշեցին. Ժամանակ էր այդ համակրելի աշխատողին գրական համակրութիւն յայտնել, յուսադրել որ գոնէ իր վերջին օրերում կարողանայ մի քիչ հանգիստ ապրել.

Ասում են թէ Աղայեանն էլ չի գըրում. ինչպէս գրի, երբ շարունակ պարտաւոր է օրական հացը ճարելու համար աշխատել, եւ երիտասարդի չափ աշխատել.

Յուսանք որ Կովկասցիք իրենց պարտականութիւնը դէպի Աղայեանը լիովին կը կատարեն. Յուսանք որ հազարներ վաստակողները չեն մոռանալ Աղայեանին:

Եւ իրենց դրամական զոհողութիւնները չեն պահել նրա ապագայ թաղումը շքեղօրէն կատարելու համար, որը մի սանթիմ չարժէ կենդանի Աղայեանի համար.

ՊԱԼՄԱՇՈՎԸ

Պալմաշովի, Սիպիակինը սպանողին, մահուան պատժի գործադրումը շատ ճնշող տպաւորութիւն գործած է ռուս հասարակութեան վրայ. Լուր կը պըտտի որ Սիպիակինի այրին ինքը Ցարին դիմած է ղինքը այրի դարձնողին կեանքը խնայել, հանելով ներողամտութեան զգացումի ամենամեծ

քարձրութեանը, որմէ զուրկ են Նիկոլա Երկրորդի խորհրդականները։ Երիտասարդին բռնած վեհանձն դիրքը ամեն սրտերու մէջ յարգանք պարթուցած է իրեն համար. ամէնքն ալ կը զարմանան այն անվրդովութեան և պարկեշտութեան վրայ որով Պալմաշով կատարեր է մահուան գործադրիչ դատաւորին դերը մինչեւ վերջը։ Վճռողական վայրկեանին անգամ երբ ան կերթար իր կեանքին հետ խաղալու ու պէտք էր որ, այդ կեանքը զուր տեղը չը տալու համար, իր ամբողջ մտածումը կեդրոնացուցած ըլլար նպատակին հասնելու վրայ, ան չի թերանար զինքը բերող կառապանին հանդէպ քնքուշ ուշադրութեանը մէջ և մի ոսկի կը թողու կառքին մէջ։

Ընդհանուր դատախազի ներկայութեանը, կը յայտարարէ որ իրաւունք ունի չը պատասխանել անոր տուած հարցումներուն և կը խնդրէ զինքը բոլորովին ազատ ձգել հարցումներէ։

Զը կարողանալով Պալմաշովէն ոեւէ խօսք մը առնել, որով կարելի կրնար ըլլար դաւադրութեան մը կամ մեղսակցութեան մը հետքն գտնել, կը բուեն թէ, փորձ եղած է ելեքտրական հոսանքով խօսեցնել զայն։

Մայրը իր այցելութիւններուն միայն միջոցին դատապարտուածը ուժասպառ. խօսք մը արտաբերելու անկարող վիճակի մէջ գտած է.

Կը հաւաստիացնեն որ Ցարը բոլորովին տրամադիր եղած է Պալմաշովին կեանքը խնայել, սակայն Նոր նախարար Բլէվէ պնդած է մահուան վճիռը գործադրել յեղափոխականները վախեցնող օրինակ մը տալու համար։

* * *

ՇՈՒՄԼԱՅԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Ամիսներ է անցնում որ Շումլայի թաղականութիւնը, հոգաբարձութիւնը և ուսուցիչները քննադատութեան նիւթ են դարձած։

Թաղականները տգէտ են, ուսուցիչները անկարող են — յայտարարում են քննադատները, այդ քննադատութիւնները կրքի արդիւնք են, քննադատները խառնակիչ, անազնիւ մարդիկ — յայտարարում են քննադատութեան ենթարկվողները։

„Փոթորիկ մի բաժակ ջրի մէջ“ ահա Շումլայի խնդիրները։

Մեզ թւում է որ Շումլայի խնդիրների ծագման շարժառիթը աւելի ներքին, թագնված պատճառներ են որոնց անկարելի է մերկապարանոց հրապարակի վրայ դնել։

Մեր համոզումով երկու կողմն էլ չափազանցութիւնների մէջ են ընկնում, և անձնատուր են լինում անձնական հաշիւների, կրքի։ Երկու կողմից էլ ստացված մասնաւոր տեղեկութիւնները մեզ այն եզրակացութեան բերին որ չարժէր մամուլը տագտկալի դարձնել, այդ խնդիրներով զբաղեցնել տալով։

Մեր համոզումով քննադատները մեղաւոր են նրանով, որ իրենց քննադատութիւնները սկսեցին թաղականութեան և ուսուցիչների հետ զանազան ուրիշ պատճառներով ընդհարում ունենալուց յետոյ, որը և իրենց չիտակութիւնը կասկածի է ենթարկել տալիս։ Քննադատութեան ենթականները մեղաւոր են, նրանում, որ, փոխանակ մեղադրանքները կարուկ և փաստացի կերպով ջրելու, սար ու ձոր ընկան։

Մամուլի միջոցով, հեռուից անկարելի է Շումլայի խնդիրների մէջից դուրս գալ, ու որոշ եզրակացութեան յանգել։ Մի քանի կէտերում արդար են ազգային մարմինները, մի քանի կէտերում իրաւացի են քննադատները։ Բոլորովին ճշմարտութիւնն ու արդարը որոշելու համար, հարկաւոր է գնալ Շումլա, երկու կողմերն էլ լսել, հարց ու փորձել և այնպէս վճիռ տալ։

Միայն մի բան շատ պարզ է որ քննադատները հիմա ազգային մարմինների և ուսուցիչների հանդէպ այնքան խստապահանջ են, որչափ երբէք չեն եղել։ Կարծես թէ սրանից մի կամ երկու տարի առաջ Շումլայի ուսուցիչները հոչակաւոր մանկավարժներ էին, իսկ թաղականները երեւելի բանգէտներ։

Այստեղ աւելորդ չենք համարում երկու կողմին էլ յայտարարել որ այլեւս ոչ մի յօդուած չենք տպագրի այդ խնդիրների մասին։

Վ.

ԻՏԵԱԼԻ ՈՂՋԱԿԷՋԸ

(ՊԱՏԿԵՐ)

Ա.

Բաւան և Հինգի մօտ, կայտառ ու բարեկազմ երիտասարդ մ'էր Աշոտ։ Իր թուխ ու ձուաձեւ դէմքը կը ծածկէին երկու սեւ աչքեր, թաւ յօնքեր, քիչ մը խոշոր՝ այլ բարեձեւ քիթ մը, իսկ գլուխը երինոտ, աւելի սեւ մազեր. ու այս ամենը միանալով զինք Ասիական գեղեցկութեան կատարեալ տիպար մը ըրած էին։

Է՛ն տարօրինակ կէտը, որ չատերու կողմէ յաճախ չէշտուած ու քամահրուած էր, ան ալ իր առանձնասէր կեանքն էր, որուն

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՎԵՐԱԾԻՆ

5.

ՄԱՍ Ա.

ԳԼՈՒԽ Գ.

Դեկտեմբերը սկսվել էր. ձիւնը-առձրեւ իրար խառնված Ն. քաղաքը դարձրել էին մի կատարեալ ցեխանոց. փողոցները անանցանելի էին դարձել. ազատ ժամերին Ծաղիկեանը տանից դուրս չէր գալիս, ու տանջվում էր սենեակի մէջ։ Հետզհետէ թէ քաղաքը, թէ հասարակութիւնը աւելի զզվելի էին դառնում. շատ անգամ նա ափսոսում էր այս ճահճի մէջ մտնելու որոշումը տալու համար. բայց եղածը եղած էր. տարին պէտք էր վերջացնել։ Մխիթարութիւնը նահանգական քաղաքը եւ Գօլուբէվն էր, որի մօտ գնալու էր մի քանի օրից յետոյ, տօներին։ Մի օր իր փոքրիկ սենեակում նստած երազում էր նահանգական քաղաքի մասին, ուր բացի Գօլուբէվից եւ ուրիշ կենդանի, մտածող մարդիկ տեսնելու յոյս ունէր յանկարծ տան աղախինը մի նամակ յանձնեց. Նամակը նահանգական քաղաքից էր, մի կովկասցի ընկերոջից.

—Սիրելի Ծաղիկեան, այստեղով անցնում եմ Պետերբուրգ. ուզեցի նշանաւոր հարուստ Սարաֆովին տեսնել, բայց նա այս տեղ չէ. ինձ յայտնեցին որ նա վաղը ձեր քաղաքում պէտք է լինի. անպատճառ տեսնվիր այդ պարոնի հետ. ահա ուղարկում եմ քեզ նրա մի ազգեցիկ բարեկամի յանձնարարական կարտը։

Աշխատիր նրան համոզել մեզ աջակցելու. եթէ նա համաձայնեց ամբողջ նահանգի հայերը մեր տրամադրութեան տակ են։ Խելացեմօնդէն մարդ է։

Մեծ յոյս ունեմ որ տեսութիւնդ անօգուտ չի անցնի....։

Ծաղիկեանը նամակը կարդալուց յետոյ մի քիչ ուրախ կերպարանք ընդունեց եւ սկսեց ինքնիրեն մտածել.

—Ինչպէս մի նոր մարդ է գալիս այս անկիւնը, հարուստ, խելացի. գործ է բացվում. պէտք է աշխատել դրան նախ ազնի ծակով անցնել, ապա արքայութիւն մացնել. դժուարին գործ։ Մի մարդ, որի հետ ուտելու եւ ամուսնանալու մասին չը պէտք է խօսել։ Տեսնենք ինչ դուրս կը գայ։ Տան տիկնոջն տեսնեմ հասկանամ թէ ո՞ւր է իջնում։

Մաքի ընթացքը կտրելով Ծաղիկեանը անցաւ տան տիրուհու մօտ, որը մի պառաւ, բայց հրաբորբոք անցեալով տիկին էր։

Տիկինը ուրախութեամբ ընդունեց ձեռքի «Մշակ»ը վար դնելով.

—Հարցէք, Պ. Ծաղիկեան, այդ որ քամին փչեց:

—Սարաֆովի քամին, տիկին։

—Ինչպէս թէ Սարաֆովի քամին, զարմանալով ընդմիջեց տան տիրուհին։

—Ձեր երկրի հարուստ Սարաֆովի քամին։ Նա վաղը այստեղ պէտք է գայ. ուզում եմ իմանալ թէ ո՞ւր է իջեւանում սովորաբար։

—Կիրիլ Պետրովիչի տանը. Նրա հօրաքրոջ տղան է. բայց դուք ի՞նչ գործ ունէք Սարաֆովի հետ։ Ուրեմն վաղը տօն է Կիրիլ Պետրովիչենց համար։ Սարաֆովի գալուստը մի մեծ յեղաշրջում է առաջ բերում Կիրիլենց տան մէջ. գալու նախընթաց օրը անով տեղով ամենքն էլ բաղնիք են գնում. ճերմակեղէնները փոխում։ Կատարեալ պատիկը ընդունելու կամ թէ հաղորդութիւն առնելու պէս պատրաստութիւն են տեսնում։ Բայց կրկին չը բացատրեցիք թէ դուք ինչ գործ ունէք Սարաֆովի հետ եւ որտեղից իմացաք որ նա պէտք է գայ։

—Ինձ նահանգական քաղաքից են գրել նրա գալու մասին. ես նրա հետ միայն մի տեսակցութիւն եմ ուզում ունենալ. ուրիշ ոչինչ։

—Էհ ուրեմն այսօրվանից կարգադրեցէք որ գալու պէս ձեզ իմացնեն, որովհետեւ նա այս տեղ երկար չի մնում. եթէ գիշերն է գալիս միւս առաւօտ խկոյն մեկնում է. եթէ առաւօտն է գալիս, նոյն օրն է մեկնում։ Բայց ինձ զարմացնում է որ դուք նրա հետ տեսակցութիւն պէտք է ունենաք, եւ որչափ սովորական տօնով էք յայտնում ձեր այդ ցանկութիւնը։ Եթէ Կիրիլ Պետրովիչը տեսնի որ դուք այդքան պարզութեամբ կերպով էք արտասանում Սարաֆովի անունը եւ այդքան յանդուգն կերպով տեսակցելու ցանկութիւն յայտնում, նա ձեզ այս քաղաքից կը քշի. զգուշ եղէք, եթէ վաղը գնաք տեսնելու, Կիրիլ Պետրովիչի մօտ մի քիչ ճնշուած. Սարաֆովի դժուարին մատչելիութիւնը ըմբռնողի կերպարանքով ներկայացէք. եթէ ոչ ձեզ ներս չեն թողնի։

—Բայց ես նրանից չեմ հարցնի որ վաղը իրեն՝ Սարաֆովին այցելումս կը ղրկեմ. եւ ժամադրութիւն կը խնդրեմ։

—Էհ, այդ ուրիշ բան. չը գիտեմ, սղա. մի բան մտածում էք. բայց ի՞նչ է, ես էլ չեմ հասկանում։ Այսօր բոլորովին տարբեր եմ տեսնում ձեզ։ Բայց եթէ յաջողէք Սարաֆովին տեսնել եւ հաճելի լինել նրան. այլեւս ամբողջ քաղաք ձերն է. ի՛նչ ամբողջ քաղաքը, ամբողջ նահանգի հայերի դռները ձեզ համար բաց են. ուր որ գնաք մատով պէտք է ցոյց տան ձեզ ասելով—ա՛յ Սարաֆովի հետ տեսութիւն ունեցաւ, սուրճ կամ թէյ խմեց նրա հետ։ Դա մի բացառիկ, արտակարգ անցք կը լինի մեր քաղաքի համար։

Սարաֆովը հասարակ մահկանացու չէ. նրան տեսնողն էլ հասարակ մահկանացու լինելուց կը դադրի. կուզէք տէրտէրին, ժամկոչին, վարժուհուն, Պետրոս վարժապետին հարցրէք...

—Բայց տիկին, դուք շատ ծիծաղելի էք ներկայացնում ձեր հայրենակիցներին. այդ արդէն չափազանցութիւն է։

Ոչ, չափազանցութիւն չէ, թերեւս ծիծաղելի. վաղը կը տեսնէք ամբողջ քաղաքը իրար կանցնի. ամեն խանութում, տան մէջ կը լսէք Սարաֆովը եկել է. Կիրիլ Պետրովիչը այսօր խանութ չեկաւ. գուցէ մի նոր բան էլ աւելանայ—Ծաղիկեանը Սարաֆովի մօտ էր...։

(Շարունակելի)

անքակտելիօրէն յարած էր։

— Կեանքիդ մէկ է, եգնաւոր չը պիտի ըլլա՞ս, կըսէին բարեկամներ շատ անգամ. բայց ան կարեւորութիւն չէր տար երբեք, ու իր ընտրած ուղիին մէջէն կը յառաջանար անտարբեր։

Ի՛նչ կը խորհէր այդպէս մենամոլ վիճակին մէջ — մտերմութիւններէն մէկ հոգիի մը միայն ծանօթ էր — իր է՛ն սրտակից ու հաւատարիմ ընկերոջ Վահրամին։ Սա տարիքով բաւական փոքր էր իրմէ, և դիմագիծով ալ մասամբ մը հակապատկեր — խաժակն, ու կեցոյթ մազերով, շուարթերես մէկը, հետաքրքիր իր շուրջը կատարուած ամենաչնչին դէպքը հասկնալու, բայց, բառին իսկական առումով ճշմարիտ ու գաղտնապա՜հ ընկեր մը, Աշոտի նման խոհուն և գիտուն։

Այս երկու երիտասարդաց մէջ կար ջերմ կապակցութիւն մը, որուն ոչ ոք տեղեակ էր. և յաճախ առանձնանալով մէկուսի տեղեր, անդադար կը խօսէին ու կը վիճէին, գաղտնի այլոցմէ, գաղտնի մինչեւ իսկ իրենց ծնողքէն. և այսպէսով կարգ մը վարանոտ հոգեհոսներու ամենամոլի գայրոյթին առիթ տալով։

Թըմ՞ալ, երբ կրկին գիւղի գերեզմանատունը առաջնորդող անշշուկ ու հանդարտիկ ծառուղիին մէջէն կը յառաջանային անմռունջ, Վահրամ, երկա՛ր ճակատը չփելէ ու տրորելէ վերջ, յանկարծ ընդհատեց տիրող հեղձամղձուկ լռութիւնը։

— Աշոտ, ըսաւ, դու՛ խօսելով անկէ բաւական առաջ յեղափոխութեան այլ և այլ եղանակներուն մասին, և չեշտելով զայն իբրեւ միակ միջոցը ազգի մը փրկութեան, յայտնեցիր թէ պէտք է տարածել այս քրօքականը ժողովրդին մէջ, սակայն անկէ ի վեր անդադար խորհելով, չը կրցայ գտնել լաւագոյն և դիւրին միջոց մը, որով հայ գործիչը կրնար իր գաղափարը յառաջ վարել. ինչ այնպէս կերեւի թէ ամեն կողմէ պատնէշներ բարձրացած են,

— Այո՛, այդ շատ շիտակ է, պատասխանեց Աշոտ չորս կողմը դիտելով, սակայն ասոր համար ալ ըստ բաւականին դիւրութիւններ ընծայուած են. Հիմա ես քեզ համառօտակի պիտի պարզեմ, առանց երկարօրէն վրան ծանրանալու, թէ ինչ միջոցներով մենք կրնանք ժողովրդին մէջ մտնել և անոնց քարոզել այդ նոր ու սրբազան վարդապետութիւնը. բայց որպէսզի փափաքիդ կատարել յագեցում մը տուի, երբ Պոլիս երթամ, կը բերեմ քեզ Րաֆֆիի հեղինակութիւններէն ոմանք, որք բարեկամի մը քով կը գտնուին, և ուրոնք մեր քարոզած վարդապետութիւններուն մէկ մէկ աւետաբանները կրնան նկատուիլ։ Հոն է որ կը տեսնես քու պատնէշ կոչածդ, անոր լուծը, անոր յաղթահարելու միջոցը և խրախոյսը, մեր երկրային դրախտին ու արքայութեան արժանանալու ճամբաները, ժողովրդին մէջ մտնելու և կանոնք ըմբոստացնելու ու դարաւոր թմրութենէն սթափեցնելու կերպերը. Հոն է որ սորուիլ հայը կրնայ տեսնել որ ինքն ալ ոյժ ունի։

— Ո՛հ, Աշոտ, յիրաւի դժուար է երեւակայել որ մեզ նման թմրած համայնքի մը ծոցէն այդպէս խանդավառ հոգիներ դուրս գան, և անվախ սրտով ընդհանրութեան ներկայանան...

— Չէ՛, Վահրամ, ընդհատեց Աշոտ, թէպէտեւ մեր ազգը սարկացած ժողովուրդ մը համարուած է շատերու կողմէ, սակայն պէտք է գիտնալ որ մենք տակաւին մոխիրին ներքեւ պահուած անշէջ կայծեր ենք, և միմիայն գրգռումի կարօտ։ Ասոր համար է որ այլ և այլ ասպատակախումբեր հաստատուած, ժողովրդին մէջ մտնելով անդադար կը գործեն ու կաշխատին և հնար եղածին չափ թէ՛ գիւղացի դժբաղդ ժողովուրդը կը պաշտպանեն և թէ՛ իրենց հետեւորդներ կը պատրաստեն, և ուրախալի է ըսել որ ապարդիւն չեն մնար ջանքերը։

Ահա այս տեսակ խօսակցութիւններ էին որ տեղի կունենային սաէպ իրենց շրջագայութեանց ժամանակ, ու, երկուքն բարձրացող հսկայ հացեները և նոճիները, լռիկ ու մնջիկ, առանց տերեւ մը իսկ շարժելու մտիկ կընէին այս խանդավառ երիտասարդաց; որ եթէ լեզուներ ունենային բնութեան այդ անշունչ գործերը, արդեօք ինչե՞ր չը պիտի կրնային պատմել ինչ որ տեսած էին ու լսած, բայց իրենց գաղտնապահութիւնը յաւէրժական էր։

Երբեմն յուզուած վիճաբանութիւններ տեղի կունենային, սակայն համերաշխութիւնը միշտ իր ներկայութիւնով նկատելի կըլլար հոն, ու, ամենահակառակ րոպէներէն վերջ իսկ առաջուան եղբայրներն էին անոնք, անկեղծ, ճշմարիտ, գաղտնապահ ու հաւատարիմ։

Լոնտոն Ցոլակ

(Շարունակելի)

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

—o—

Բաւական տարիներ է որ մեծահամբաւ բարերարի այդ դպրոցը գոյութիւն ունի. Կովկասեան հայ լրագրութիւնը երկարօրէն քննադատութիւններ հրատարակեց այդ դպրոցին մասին, փաստելով որ դպրոցը իր նպատակին չի ծառայեր, որ անոր վարիչները անընդունակ են դպրոցը փափագելի բարձրութեանը հասցնելու։ Սկիզբները անանկ կերեւնար որ այդ քննադատութիւնները ազդեցութիւն մը չեն ըներ դպրոցին խնամակալներուն վրայ և ան կը շարունակէ իր անգոյն, անեռանդ գոյութիւնը, առանց կցալի օգուտ մը տալու տաճկահայերուն որոնց զարգացումին մեծ զարկ մը տալու հիմնած էր մեծ բարերարը։

* *
*

Անցեալ տարի յանկարծ բարձրացաւ դպրոցը Խարբերդ տեղափոխելու խնդիրը. Թէ ի՞նչ պատճառներէ դրդուած՝ խնամակալները որոշեցին այդ քայլը ընել, որոշակի մէջ տեղ չելաւ։

Ու աչքի զարկաւ այն որ դպրոցի գլխաւոր տեսուչը Ապուլեան շատ կը հակառակէր դպրոցի տեղափոխմանը։

Դպրոցը հիմնուելէն ի վեր Ապուլեան տեսուչ է այդ դպրոցին, և դպրոցին մեռելութեան, ու ամեն թերութիւններուն պատասխանատուն ալ Ապուլեանն է։ Այսօր ալ ան է որ կը հակառակի զանազան անհիմն պատճառներ յառաջ բերելով։ Պոլսոյ թերթերուն գրածին նայելով Ապուլեան միայն անձնական և քանի մը Երզրումցի աղաներու քէֆն ու շահը աչքի առջեւ ունենալով է որ այդպէս կը վարուի։

* *
*

Պոլսոյ Կեդրոնական դպրոցը քանի մը տարուան մէջ ահագին անուն հանեց և բաւական լաւ պատրաստուած ու օգտակար անդամներ տուաւ ազգին. Սանասարեան վարժարանը իր երկարատեւ գոյութեանը մէջ գրեթէ անծանօթ մնաց հայ հասարակութեան։

Ու շատ բնական էր, որովհետեւ անոնց վարիչները չը կրցին իրենց աշակերտներուն տալ այն կրթութիւնը, ինչ որ կը պարտաւորէն մեր ազգին պահանջները։

Ինչպէս ըսինք ասոր պատասխանատուն միայն կրթական անշնորհք վարիչները էին և են։

Անշուշտ դպրոցը Խարբերդ տեղափոխելէն վերջը խնամակալութիւնը առանց երկար ու բարակ մտածելու, դպրոցին տեսչութիւնը և անշնորհք ուսուցիչներն ալ չը պիտի տեղափոխէ, այլ պիտի հեռացնէ զանոնք այն հիմնարկութենէն, որուն մեռելութեան ուղղակի պատճառ եղած են։

Կենդանի, ժամանակի ոգին և պահանջը ըմբռնող մարդոց պէտք է յանձնել Սանասարեան վարժարանին ղեկը, եթէ չենք ուզեր որ այդ դպրոցը միշտ մեռելացած և անօգուտ հիմնարկութիւն մը մնայ։

[illegible]

ԱԶԴ

Թէեւ մտադիր էինք ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԲՆԱՇԽԱՐՀԻ ԲԱՌԱՐԱՆը երկու առանձին հատորներով հրապարակ հանել, սակայն գիտնալով որ այդ հատորները շատ սուղ պիտի ըլլան, որոշեցինք երեք դիւրատար հատորներու վերածել զայն։ Իւրաքանչիւր հատոր շուրջ 800 էջ կամ աւելի բովանդակութեամբ եւ իբր 300 կամ աւելի պատկերներով զարդարուած։ Յուլիս ամսոյն վերջ լոյս կը տեսնէ հինգերորդ պրակն որով կամբողջանայ առաջին հատորն՝ Ա. տառէն մինչեւ Ը տառը։

Կը խնդրենք մեր այն բաժանորդներէն, որոնք տակաւին չեն ընդունած չորրորդ պրակն եւ մեզ հետ յառաջ հաշիւ չունին, բարեհաճին ղրկելու բաժնեգիններ, յայտնելով միանգամայն իրենց որոշ հասցէն։

Բացուած է Բառարանիս Երկրորդ հատորի բաժանորդագրութիւնն եւ կընդունինք նաեւ նոր բաժանորդներ։ Հատորիս բաժնեգինն է 15 ֆրանկ. Իւրաքանչիւր բաժանորդ կրնայ այդ գումարը մէկ անգամէն վճարել եւ պրակներն ընդունիլ լոյս տեսնելուն պէս եւ կամ երեքական ֆրանկ վճարելով ամեն անգամ երբ պրակ մը լոյս տեսնէ։

Նոր բաժանորդներու համար, որոշեալ թուով վերատիպ պիտի տպուի Բառարանիս առաջին հատորը, Երկրորդ հատորի տպագրութիւնն աւարտելէ վերջ եւ կամ զուգէ առաջ։

Եթէ միջոցները ներեն, միտք ունինք Բառարանիս համար յատուկ քարտէզներ պատրաստել բազմագոյն եւ նուրբ վիմագրութեամբ. այս քարտէզները միայն Բառարանիս բաժանորդաց պիտի տրուին, չնչին գումարի մը փոխանակութեամբ։

[illegible] Տպագրատան

Հասցէ՝
Իմբրիմէրի Ամէնիէն Ս. Լազար
Վէնիզ (Իդալի)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

Կարինի երկրաշարժէն արկածեալներուն ի նպաստ Պոլսէն ղրկուած գումարը չը պիտի բաւէ եղեր եկեղեցիին, վարժարանին և ազգ. ուրիշ շէնքերու նորոգութեան, որոնք 3000 ոսկիի պէտք ունին։ Պատրիարքարանը մտադիր է նպաստին ամբողջ գումարը շինութիւններուն յատկացնել։

— Նպաստից յանձնաժողովը վերակազմուեր է։

— Երզնկայի որբանոցի մէջ հիւսուած ստիուն գորգ մը Պոլիս ղրկուած է և վիճակահանութեան պիտի դրուի։

— Կարնոյ առաջնորդը տեղեկագիր մը ղրկած է պատրիարքարան նպաստներու բաշխման մասին. առաջնորդարանի յանձնաժողովն ալ մանրամասն ցուցակ մը պիտի ներկայացնէ։

— Ստացանք «Արտէմիսի» 3րդ պրակը. ուրախութեամբ կը յայտարարենք որ այս անգամ «Արտէմիսը» աւելի լաւ կազմուած է. եթէ այս ուղղութեամբ շարունակուի, շատ օգտակար պիտի ըլլայ։

Միւս անգամ այս պրակի մասին մանրամասնօրէն կը խօսինք։

— Փիլիպէի մէջ մեռեր է Էտիրնէյի վաճառական Պետրոս Աստարճեան. Աստարճեան հազիւ հայերէն երկու բառ գիտէր, բայց իր ազգը կը սիրէր, շատ

բարի էր և ամէն տեղէկ ու բարի գործի կը մասնակցէր։ Շատ մը չուասներու օգնած է. մանաւանդ գաղթականութեան ատեն։ Յարգուած էր թէ հայերէն և թէ օտարներէն։ Թաղումը մեծ շքով կատարուեր է։

—Բարիզէ մէջ հայ գեղարուեստասէրները երեկոյթ մը ունեցեր են ի նպաստ հայ որբերուն։ Երեկոյթը հովանաւորեր են ականաւոր ֆրանսացիներ. իսկ նախաձեռնողը եղած է Արշակ Զօպանեան։

—Վիէննայի հայերը «Անի» անունով ընկերութիւն մը հիմներ են, որուն գլխաւոր նպատակն է աղքատ հայ ուսանողներուն օգնել, հաւաքուելու տեղ մը ունենալ մայրենի լեզուով խօսելու և դասախօսութիւններ սարքելու համար.

—Դավրէժի հայերը 2200 ոսկի արժողութեամբ մեծ շէնք մը գըներ են, կեդրոնական դպրոցին համար։

Շէնքը Լիլավայ և Ղալայ հայ թաղերու ճիշդ մէջ տեղը կը գտնուի։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ֆիրմիլեանը օծելուն համար նոր դժուարութիւններ ծագելուն պատճառով Զինովիէֆ իր արձակուրդի ճամբորդութիւնը յետաձգեր է։

Յոյնաց պատրիարքարանը Զինովիէֆի պատասխանած է որ դեռ Երլտըզէն պաշտօնական յայտարարութիւն չէ ընդունած օծելու համար։

—Պոլսէն եւրոպական թերթերուն կը հաղորդեն որ Սուլթանի հրամանով յանձնախումբ մը կազմուած է Պոլսոյ հին պարիսպները վերանորոգելու համար։

Սուլթանը վախցեր է ոստիկանութեան նախարարի տուած տեղեկագրէն, որուն մէջ կըսուի թէ քաղաքի մէջ կը մտցուի սինամիտ, փամփուշտ ևն։

ԱՆԳԼԻԱ

Էտուարտ թագաւորը իր ազգին ուղղած հրամանագիրի մը մէջ Հարաւային Աֆրիկայի պատերազմին դադրելուն առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ և կըսէ թէ հաշտութեան կնքումին հետեւանքով քիչ ատենէն անգլիական կայսրութեան կցուելիք տէրութիւններուն բարօրութիւնը վերահաստատելու յոյսը ունի։

—Անգլիական թերթերուն մեծ մասը Պօէրներուն դիւցազնական ընթացքի մասին յարգանքով և գովեստով կը խօսին։

—Լոնտոնի մէջ, Բրէթորիայէն հաշտութեան մասին եկած հեռագրին լուրը առնուելուն պէս լրագիրները յաւելուածներ հրատարակեր են. և ամէն կողմ ուրախութեան մեծ ցոյցեր կատարուեր են։

—Հաշտութիւնը տօնելու համար մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին։

ՖՐԱՆՍԱ

Վալտէկ—Ռուսօ նախարարութեան հրաժարականը յանձներ է Լուպէի։

Լուր կը պտտի որ նախարարութիւն կազմելը պիտի յանձնուի կամ Պրիսօնի կամ թէ Գոմպին։

Հին նախարարներէն Տէլքասէ, Լանըսան և Ժէնէրալ Անդրէ պիտի շարունակեն իրենց պաշտօնները։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Ցորը հրաւիրող պատգամաւորութիւնը արդէն ուղեւորեր է Ռուսիա։ Պատուիրակութեան մէջ են ազգային ժողովի նախագահ Պ. Պ. Տրական Ցանքով, և Նախարարապետ Դանէֆ։

—Պուլկար էքզարխը կրկին բողոքած է Ֆիրմիլեանի օծման դէմ և ծագելիք բարդութիւններու պատասխանատուութիւնը իր վրայէն նետած է։

ԹԱՏՐՈՆ „ՊՕՐԻՍ“

Հաճի Բաճաֆօ
Ամառնային շրջան
«ՎԷՍԻԼՕ»
Հայ դերասանական խմբին
Այսօր շաբաթ «իշեր ժամը 9ին պիտի ներկայացուի՝

ՌՕՊԷՐԹ ՄԻԱԶԱԿԱՊԵՏ
կամ
ԱՆՄԵՂՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆԸ
Թատերախաղ 4 արարուած

⁂

ԵՐԳ ԵՒ ՊԱՐԵՐԳ
ՀՈՎԻՒՆ ՈՒ ՀՈՎՈՒՈՒՀԻՆ
Պ.Գ. Ցակոբեանի եւ Օր. Բօզաչիի կողմէ

⁂

ՊԱԼԷԴ
Օրիորդ Բաւաաֆօյի կողմանէ

⁂

ԹՈՒՆԱՒՈՐ ԳԱՒԱԹԸ
Կատակախաղ 3 արար Պ. Պէնլեանի կողմէն

⁂

Վաղը կիւրակի գիշեր պիտի ներկայացուի՝
50,000 ՖՐԱՆՔԻ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐԸ
Դրամ—Դոմէտի 5 արարուած
Խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը

ՄՕՏԵՐՍ ԼՈՅՍ ՊԻՏԻ ՏԵՍՆԷ

Ֆրանսայի նշանաւոր վիպասաններէն ՌԸՆԷ ՏԸ ՊՕՆ-ԺԷԻ հեղինակութիւնը եղող

ԱՆԶՆԱՍՊԱՆ ՄԵՌԵԱԼԸ

անուն խիստ հետաքրքրաշարժ եւ բարոյալից վէպը։

Ամէն դասակարգի դիւրամատչելի ըլլալու համար, գիրքը մասամբ, 8ական երեսներէ բաղկացեալ, շաբաթը երկու թերթ պիտի հրատարակուի և իւրաքանչիւր 8ական երեսը պիտի ծախուի 5 սանթիմի։

Ամբողջ գիրքը 24-25 թերթէ պիտի բաղկանայ։

Վառնայի համար բաժանորդագին 1 Ֆր.։ Ուրիշ քաղաքներու եւ արտասահմանի 1.20։

Վառնայէ դուրս, Պուլկարիոյ համար երեք թերթ մէկ ծրարով կը ղրկուին, իսկ արտասահմանի համար հինգ թերթ մէկ ծրարի մէջ. փոստի ծախքը հրատարակչին վրայ է։

Դիմել հետեւեալ հասցէին՝ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ, ՕՆՆԻԿ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ, ՎԱՌՆԱ։
Դրամի փոխարէն նամականիշ ալ կընդունուի։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

«ԲԱԲԿԷՆ ՍԻՒՆԻ» ընթերցարանի մէջ կը ծախուի Աստղ Նարճեանի «Դիւցազնօրէնք» ի նպաստ Հայ Ուսանողական Միութեան։

Գինն է 1 լէֆ արծաթ։

Կը ծախուի նաեւ «Վարիչի Ազատութեան Ճանապարհին»։

Գինն է 90 սանթիմ

Վառնա

ԱԶԴ

Մանուկ Տէր Մանուէլեան 55-60 տարեկան ալեւորական Վանի կաղնիկն Օզվանց գիւղացի, տարին մը է որ Սուլինայէն մեկնած է Ռումանիոյ Կրայիօվայ և Թուրնու-Մ-Ար-քէլ քաղաքները և անկէ ի վեր անյայտ եղած է, իրմէ տեղեկութիւն ունեցողներէ կը խնդրուի հաղորդել Սուլինա պրն. Մանուէլ Ցակոբեանին։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՇԱՐԺՈՒՄ»

Կը տպագրուին ամէն լեզուով այցետոմս, հասցէատոմս, նամակագլուխ, հարսանեկան հրաւիրագիր, մահագիր։

Գիները յոյժ դիւրամատչելի։

Ուրիշ քաղաքներէ եկած յանձնարարութիւններ ճշդութեամբ և փութով կը կատարուին։

ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՆԽԻԿ

ՆՈԹԱՅԻՆ ԵՐԳԵՐ

Ֆիլիպէի Հայկ. Երգեցիկ խումբը պատրաստ ունի հետեւեալ քառաձայն երգերը։

«Մեր Հայրենիք», «Մայր Արաքսի» և «Զիմզլիմի Ֆաթէն կիտամ», «Լռեց ամպերը» (Կարա Մուրզա), «Ի մարտ—բաւ է որբանք», «Վրէժ—Թող կորնչին», մէկական երես 15 սանթիմ։

«Արիք Հայկազունք», «Ես լեսցի մի անուշ ձայն», և «Օյնա ղանչ—Ժողովրդական պարերգ—(Կարա Մուրզա) երկու քական երես 30 սանթիմ։

«Ռազմերգ - Հայ եղբայրները» 3 երես 45 սանթիմ։

«Դնացէք տեսէք ով է կրել չէծ» և «Լեփօ լէ լէ»—Ժողովրդական պարերգ—(Կարա Մուրզա) «Նախազան—բերին ամեն երես» 4ական երես 60ական սանթիմ։

Արտասահմանի համար մէկ երեսը 20 սանթիմ։

Ֆիլիպէ Հայկ. Երգ.—խումբ

Հասցէ
Ցակոբ Արմէնեան
(Ֆիլիպօլ)

ՆԻՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպայի Հայ. Ուս. Միութեան նամակ ուղարկելու եւ աշխատակցել ուզող ամէն տեսակ դիմում ընելու համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէով

Իւնիօն ստ Զ'Էդիւսիան Արմ.
l'Eorop r. sp l'Efol sp Tivl
Սուիս Ժընէվ
Կարգադիր Յանձնաժողով

L'EUROPEEN

—o—

Շաբաթաթերթ քաղաքական, միջազգային իրաւունքի, ընկերական հարցերու, գրական եւ գեղարուեստական։

Տարեկան 15 Ֆր.
Վեցամսեայ 8 Ֆր.
Հասցէ 24 rue Dauphine Paris VI

Դիմել կանխիկ

ՍԻՄՕՆ ՂԱԶԱՊԵՏ եւ Ընկ.
Ս. Փոփ. Դրիասողօ 5745
(Իտալիա) Վէնէտիկ

Ծանօթ.—Կը փութանք յայտնել ազնիւ ազգայնոց որ ի մօտոյ պիտի հրատարակենք նաեւ մեծադիր բուստից, տասնեակ կարգ եւ ամենաստաքրական պատկեր մը, որ կը ներկայացնէ հոգեւոր ազգային գործիչներու ժողով մը։

Նոյն պատկերին լուսատիպ քարտերն եւս կը պատրաստենք։

Отговорникъ
Мурадъ-Ераносянъ

Печ. Взаимность“ — Варна